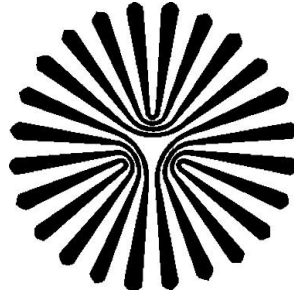

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دانشگاه پیام نور

مرکز تحصیلات تکمیلی

رساله برای دریافت مدرک دکتری تخصصی (PH.D.)

رشته حقوق

گروه بین الملل

عنوان رساله:

رژیم حقوقی حاکم بر بهره برداری از سفره‌های زیرزمینی آب مشترک میان دولتها با تأکید بر طرح

کمیسیون حقوق بین الملل ۲۰۰۸

استاد راهنما:

آقای دکتر مجتبی بابایی

اساتید مشاور:

آقای دکتر علیرضا حجت زاده

آقای دکتر مهدی حاتمی

دانشجو:

حسن بابایی

پاییز ۱۳۹۳

تاریخ
 شماره
 پیوست

دانشگاه پیام نور

مرکز تحصیلات تکمیلی

جمهوری اسلامی ایران
 وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

صورتجلسه دفاع از رساله دکتری تخصصی
 Ph.D.

جلسه دفاع از رساله دوره دکتری تخصصی آقای حسن بابایی دانشجوی رشته حقوق بین الملل به شماره دانشجویی ۸۸۰۳۲۶۶۰۲ تحت عنوان " رژیم حقوقی حاکم بر بهره برداری از سفره های زیرزمینی آب مشترک میان دولتها با تاکید بر طرح ۲۰۰۸ کمیسیون حقوق بین الملل " با حضور هیات داوران در روز سه شنبه مورخ ۱۳۹۳/۰۷/۱۵ ساعت ۱۲ در محل ساختمان مرکز تحصیلات تکمیلی برگزار شد و هیات داوران پس از بررسی، رساله مذکور را شایسته نمره به عدد ۱۹.۵ و به حروف و با درجه تشخیص داد.

ردیف	نام و نام خانوادگی	هیات داوران	مرتبیه دانشگاهی	دانشگاه/موسسه	امضاء
۱	دکتر مجتبی بابایی	استاد راهنما	استاد		
۲	دکتر علیرضا حجت زاده	استاد مشاور	استاد		
۳	دکتر حاتمی	استاد مشاور	استاد		
۴	دکتر شاحیدر	استاد داور	استاد		
۵	دکتر سواری	استاد داور			
۶	دکتر علی قاسمی	استاد داور	استاد		
۷	زهره شادفر	نماینده تحصیلات تکمیلی			

تهران، خیابان فرمانیه
 خیابان دیباجی شمالی
 خیابان شهید
 حاج محمود نوریان
 کوچه شهناز، کوچه صفا
 تلفن: ۰۲۱)۲۲۲۹۵۷۴۷
 دورنگار: ۰۲۱)۲۲۸۰۸۴۹۴
 پست الکترونیک:
 info@phd.pnu.ac.ir
 نشانی الکترونیک:
 WWW.phd.pnu.ac.ir

اینجانب حسن بابائی دانشجوی ورودی بهمن سال ۱۳۸۸ مقطع دکتری تخصصی رشته حقوق بین‌الملل گواهی می‌نمایم چنانچه در رساله خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته‌ام با نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم منبع و ماخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده‌ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد بر عهده خویش می‌دانم و جوابگویی آن خواهم بود.

نام و نام خانوادگی دانشجو: حسن بابائی

تاریخ و امضاء

اینجانب حسن بابائی دانشجوی ورودی بهمن سال ۱۳۸۸ مقطع دکتری تخصصی رشته حقوق بین‌الملل گواهی می‌نمایم چنانچه براساس مطالب رساله خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب، و ... نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، با نظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب، و ... و به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

نام و نام خانوادگی دانشجو: حسن بابائی

تاریخ و امضاء

کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعا ، آزمایشات و نو آوری ناشی از تحقیق موضوع این رساله متعلق به دانشگاه پیام نور می باشد.

پاییز ۹۳

"... وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ..."

و هر چیز زنده‌ای را از آب پدید آوردیم

(سوره الأنبياء، آیه ۳۰)

تقدیم به:

ساقی دشت کربلا

قمر بنی هاشم

حضرت عباس بن علی (ع)

"بعد از تو آب، معنی دریا شدن نداشت

کم بود در خجالت و پیداشدن نداشت

بی بوی رویت ای مه یکتای هاشمی

شب مانده بود و جرأت فروداشدن نداشت"

تقدیر و تشکر:

دانشجو بر خود لازم می داند

مراتب تقدیر و تشکر وافر خود را از راهنمایی های ارزنده و زحمات بی دریغ استاد گرانقدر جناب آقای دکتر مجتبی بابائی اعلام نماید. به راستی انجام و تکمیل این پژوهش بدون حضور روشنگر ایشان میسر نبود.

▪ و با سپاس بیکران از آنکه نور خورشید معرفت را در راز و رمز پویای جستجوی اینجانب پرتو داد؛ استاد فرزانه جناب آقای دکتر حجت زاده.

▪ و با تشکر از راهنمایی های عالمانه و تلاش صبورانه برادر عزیز و گرانقدرم جناب آقای دکتر مهدی حاتمی که همواره و در تمامی مراحل پژوهش پشتیبان و یاری رسان اینجانب در استان کردستان بودند.

و با کمال تشکر از :

▪ مدیریت و کارکنان محترم مؤسسه تحقیقات آب ایران و مرکز ملی مطالعات و تحقیقات سازندهای سخت (کارست) جناب آقای دکتر مرتضی افتخاری و جناب آقای علیرضا ضامنی

▪ معاون سابق مدیر کل محترم اداره کل حوزه آبهای زیر سطحی و رزات نیروی مرحوم شادروان مهندس علیرضا نجفی

▪ مدیریت و کارکنان مؤسسه آب دانشگاه تهران

اساتید محترم (دکتر حسن سواری، دکتر علی قاسمی، دکتر عبدالکریم شاحیدر) و سایر اساتیدی که با اظهار نظرات عالمانه خود موجبات غنای علمی این اثر شدند و حضورشان بازخوانی درس ادب، معرفت و حمیت برای بنده بود و برای تمامی این بزرگواران آرزوی سلامتی و سعادت و طول عمر دارم.

رژیم حقوقی حاکم بر بهره برداری از سفره‌های زیرزمینی آب مشترک میان دولتها با

تأکید بر طرح کمیسیون حقوق بین‌الملل ۲۰۰۸

چکیده:

بحرانهای زیست محیطی یکی از بزرگترین مشکلات کره زمین در عصر حاضر می‌باشد که حیات بشری را تهدید می‌کند. کمبود منابع آبی و خشکسالی‌های پی در پی یکی از مهمترین انواع مشکلات ناشی از تغییرات اقلیمی و فعالیتهای دولتها می‌باشد که بدون شک در آینده اختلافات بسیار زیادی را شکل خواهند داد. میزان و نحوه استفاده از منابع طبیعی فرامرزی و مشترک میان دولتها و به ویژه آبها و رودخانه‌های بین‌المللی منشأ بسیاری از این اختلافات بوده است. امروزه این اختلافات از آبهای سطحی و رودخانه‌های فرامرزی و بین‌المللی به سفره‌های آبی زیرزمینی مشترک توسعه پیدا کرده که مناقشات جدی را موجب شده است که بعضاً صلح و امنیت بین‌المللی را به خطر انداخته و گاهی نیز موجبات مسئولیت بین‌المللی دولتها را فراهم آورده است. معضلات زیست محیطی از یک سو و بهره‌برداری بی‌رویه دولتها از منابع مذکور از سوی دیگر، تأسیس یک رژیم حقوقی جهت ساماندهی این منابع و نحوه و میزان بهره‌برداری از آن را ضروری می‌نماید. کمیسیون حقوق بین‌الملل سازمان ملل پس از سالها تلاش، نهایتاً در سال ۲۰۰۸ طرحی را به عنوان رژیم حقوقی حاکم بر سفره‌های آبی زیرزمینی مشترک میان دولتها تهیه و تدوین نموده است.

این تحقیق ضمن بررسی و مطالعه برخی نظامهای حقوقی و تجربیات منطقه‌ای و بین‌المللی و همچنین اصول کلی حقوقی و عرفهای بین‌المللی، به بررسی نظام حقوقی حاکم بر سفره‌های آبی زیرزمینی مشترک میان دولتها با تکیه بر طرح کمیسیون حقوق بین‌الملل ۲۰۰۸ پرداخته و میزان و نحوه بهره‌برداری از این منابع و مکانیزمهای حل و فصل اختلافات و همچنین حقوق و تعهدات متقابل دولتها را طبق طرح کمیسیون مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد.

واژگان کلیدی:

سفره آبی، بهره‌برداری معقول و منصفانه، حاکمیت مشترک، حل و فصل اختلافات، طرح کمیسیون حقوق

بین‌الملل ۲۰۰۸

اختصارات (abbreviation)

EU	Europ Union
	اتحادیه اروپا
EPA	United States Environmental Protection Agency
	آژانس حفاظت زیست محیطی ایالات متحده
FAO	Food and agriculture organization
	سازمان خواربار و کشاورزی
GA	General Assembly
	مجمع عمومی
GWA	Groundwater Administration
	اداره آبهای زیرزمینی
GWD	Ground Water Direction
	مدیریت آب زیرزمینی
HHS	Health and Human Services
	سلامت و خدمات انسانی
SS	Secretaría de Salud
	دبیرخانه سلامت مکزیک
IAH	International Association of Hydrological Sciences

	انجمن بین المللی آبشناسی
ICJ	International court of justice
	دیوان بین المللی دادگستری
ICWE	Interventional Conference on water and Environment(DUBLIN 1992)
	اجلاس بین المللی آب و محیط زیست (دوبلین ۱۹۹۲)
IHP	The international Hydrological programme
	برنامه بین المللی آبشناسی
ILA	International Law Association
	انجمن حقوق بین الملل
IMO	International Maritime Organazization
	سازمان بین المللی دریا نوردی
ILC	International Law Commission
	کمیسیون حقوق بین الملل
ISARM	International Shared Aquifer Resources Management
	مدیریت منابع سفره های مشاع بین المللی
OAU	Organaization of African Unity
	سازمان اتحادیه آفریقا
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
	سازمان همکاری و توسعه اقتصادی

OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europ
	سازمان امنیت و همکاری اروپا
SADC	Southern African Development Community
	انجمن توسعه افریقای جنوبی
SEMARNAT	Secretary of Environment and Natural Resources
	دبیرخانه منابع طبیعی و محیط زیست مکزیک
TARM	Transboundary Aquifer Resources Management
	مدیریت منابع سفره های فرامرزی
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change
	کنوانسیون تغییرات اقلیمی سازمان ملل
UN	United Nations
	ملل متحد
UNCLOS	United Nations Convention on the Law of the Sea
	کنوانسیون سازمان ملل متحد در حقوق دریاها
UN Doc	UN Doc
	اسناد ملل متحد
UNDP	UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAM
	برنامه توسعه ملل متحد
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe

	کمیسیون اقتصادی سازمان ملل متحد برای اروپا
UNGA	United Nations General Assembly
	مجمع عمومی سازمان ملل
WCED	World Commission on Environment and Development
	کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه
WMO	World Meteorological Organization
	سازمان جهانی هواشناسی
WWAP	World Water Assessment Program
	برنامه ارزیابی جهانی آب

فهرست کلی مطالب:

چکیده.....	ح
مقدمه.....	۱
بخش اول: توسعه و تکامل حقوق حاکم بر سفره های آبی زیرزمینی در حقوق داخلی و حقوق بین الملل پیش از تصویب طرح	
کمیسیون حقوق بین الملل ۲۰۰۸.....	۲۲
فصل اول: وضعیت حقوقی سفره های آبی زیرزمینی در حقوق داخلی.....	۲۴
فصل دوم: وضعیت حقوقی سفره های آبی زیرزمینی در حقوق بین الملل.....	۷۵
بخش دوم: تحولات نظام حقوقی بهره برداری در پرتو طرح کمیسیون حقوق بین الملل ۲۰۰۸.....	
فصل اول: اصول مندرج در طرح کمیسیون حقوق بین الملل ۲۰۰۸.....	۱۵۴
فصل دوم: مکانیسم های حل و فصل اختلافات و تحولات مربوط به مسئولیتها و صلح و امنیت بین المللی.....	۲۳۰
فهرست منابع.....	۲۹۶

فهرست تفصیلی مطالب:

چکیده ح

اختصارات ط

مقدمه ا

۱- بیان مسئله ا

۲- پرسشهای تحقیق ۴

۱-۲- پرسش اصلی تحقیق ۴

۲-۲- پرسشهای فرعی ۵

۳- فرضیه های تحقیق ۵

۳-۱- فرضیه اصلی ۶

۳-۲- فرضیه رقیب ۶

۳-۳- فرضیه های فرعی ۶

۴- اهداف تحقیق ۷

۵- روش تحقیق و گردآوری اطلاعات ۸

۶- ضرورت انجام تحقیق و پیشینه آن ۹

۷- سازماندهی تحقیق ۱۴

۸- ترمینولوژی ۱۴

۸-۱- منابع طبیعی ۱۴

۸-۲- منابع طبیعی مشترک ۱۶

۸-۳- سفره ۱۷

۸-۴- سفره های آزاد ۱۸

۸-۵- سفره های تحت فشار ۱۸

۸-۷- حوضه آبی ۱۹

۸-۹- آبریزه ۱۹

- ۸-۱۰-آبراهه ۲۰
- ۸-۱۱-بوم سازگان ۲۰
- ۸-۱۲-بوم شناختی ۲۰
- ۸-۱۳-بیولوژی ۲۱

بخش اول: توسعه و تکامل حقوق حاکم بر سفره های آبی زیرزمینی در حقوق داخلی و حقوق بین الملل پیش از

تصویب طرح کمیسیون حقوق بین الملل ۲۰۰۸ ۲۲

درآمد ۲۳

فصل اول: وضعیت حقوقی سفره های آبی زیرزمینی در حقوق داخلی ۲۴

مبحث اول: وضعیت حقوقی سفره های آبی زیرزمینی در حقوق داخلی ایران ۲۴

گفتار اول: سیر تاریخی قوانین و مقررات منابع آبهای زیرزمینی ۲۶

بند اول: قوانین و مقررات مرتبط با منابع آب زیرزمینی ۲۶

بند دوم: آئین نامه های اجرایی و تصویب نامه های قوانین مرتبط با منابع آبی ۲۷

گفتار دوم: رویکردهای مختلف حقوق داخلی به مالکیت و بهره برداری و حفاظت از منابع آبی ۳۰

بند اول: رویکردهای نظام خصوصی مالکیت و بهره برداری از آنها در چارچوب قانون مدنی ۳۳

الف: مسایل مربوط به تفکیک آنها و تقسیم بندی آنها ۳۳

ب: مسایل مربوط به مالکیت منابع آبی ۳۴

ج: مسایل مربوط به حریم منابع آبی در قانون مدنی ۳۶

بند دوم: رویکرد نظام نظارت عمومی بر مالکیت و بهره برداری از آنها در چارچوب قوانین اختصاصی ۳۷

بند سوم: رویکرد نظام دخالت، حاکمیت، مالکیت و بهره برداری از آنها در چارچوب قانون اساسی ۴۰

بند چهارم: رویکرد نظام تفکیک مباحث مالکیت و بهره برداری از آنها در چارچوب قوانین توسعه ۴۱

بند پنجم: قوانین حمایتی و حفاظتی از منابع آبی ۴۵

الف: قوانین عمومی آب ۴۶

ب: قوانین حفاظت از آب ۴۸

مبحث دوم: وضعیت حقوقی سفره های آبی زیرزمینی در حقوق داخلی هندوستان ۵۱

گفتار اول: نظام حقوقی حاکم بر آبهای زیرزمینی در هندوستان ۵۲

گفتار دوم: لایحه مدل به منظور قاعده مند سازی و کنترل توسعه و مدیریت آبهای زیرزمینی، ۲۰۰۵ ۵۵

گفتار سوم: مسأله رویکرد قانونمند و کنترل دولتی ۵۸

گفتار چهارم: توصیه ها ۵۹

۶۲	مبحث سوم: وضعیت حقوقی سفره های آبی زیرزمینی در حقوق داخلی امریکا
۶۹	مبحث چهارم: وضعیت حقوقی سفره های آبی زیرزمینی در حقوق داخلی مصر
۷۰	گفتار اول: مدیریت منابع آبی در مصر
۷۱	گفتار دوم: قوانین حقوقی منابع آب در مصر
۷۲	گفتار سوم: برنامه ریزی ملی آب مصر
۷۴	گفتار چهارم: همکاریهای خارجی
۷۵	فصل دوم: وضعیت حقوقی سفره های آبی زیرزمینی در حقوق بین الملل
۷۷	مبحث اول: اسناد بین المللی و اقدامات سازمان ملل و نهادهای تخصصی وابسته به آن
۷۸	گفتار اول: اعلامیه هزاره
۸۱	گفتار دوم: اعلامیه ریو ۱۹۹۲
۸۴	گفتار سوم: طرح مسئولیت بین المللی دولت- کمیسیون حقوق بین الملل ۲۰۰۵
۸۸	گفتار چهارم: برنامه آشناسی یونسکو
۸۸	گفتار پنجم: فاز هشتم برنامه بین المللی آشناسی
۸۹	مبحث دوم: معاهدات بین المللی و موافقتنامه های منطقه ای
۸۹	گفتار اول: مقررات برلین ۲۰۰۴
۹۳	گفتار دوم: مقررات هلسینکی ۱۹۶۶-انجمن حقوق بین الملل
۹۵	گفتار سوم: پیمان ۱۹۹۷ سازمان ملل
۹۷	گفتار چهارم: کنوانسیون هلسینکی برای حفاظت و استفاده از منابع آبی و دریاچه های بین المللی
۱۰۰	گفتار پنجم: پروژه مدیریت منابع سفره های آبی مشترک یونسکو
۱۰۳	گفتار ششم: پروژه مدیریت منابع سفره های آبی مشترک در قاره امریکا
۱۰۴	گفتار هفتم: پروژه مدیریت منابع سفره های آبی مشترک در قاره افریقا
۱۰۵	گفتار هشتم: پروژه مدیریت منابع آبی سفره های آبی مشترک در جنوب شرق قاره اروپا
۱۰۶	گفتار نهم: پروژه مدیریت منابع آبی سفره های آبی مشترک در آسیای مرکزی و شرقی
۱۰۸	گفتار دهم: پروتکل منابع آبی انجمن توسعه افریقای جنوبی
۱۰۹	گفتار یازدهم: موافقتنامه لاپاز، مکزیک-ایالات متحده برای همکاری در مورد حفاظت و احیای محیط زیست در نواحی مرزی:
۱۱۲	گفتار دوازدهم: توافقنامه فرانسه و سوئیس ۱۹۷۸:
۱۱۴	گفتار سیزدهم: شبکه سفره های آبی گوارانی

۱۱۸.....	مبحث سوم: عرف بین المللی
۱۲۲.....	گفتار اول: بهره برداری منصفانه و معقول
۱۲۴.....	گفتار دوم: تعهد به عدم وارد آوردن خسارت و آسیب جدی
۱۲۵.....	گفتار سوم: احترام به حاکمیتها و تمامیت ارضی
۱۲۶.....	گفتار چهارم: تعهد به همکاری متقابل
۱۲۶.....	مبحث چهارم: روبه قضایی
۱۲۷.....	گفتار اول: قضیه کشتیرانی در رودخانه ادر دیوان دائمی دادگستری بین المللی ۱۹۲۹.....
۱۳۴.....	گفتار دوم: قضیه اسلواکی-مجارستان در خصوص سد گابچیکو- ناگیماروس
۱۴۰.....	گفتار سوم: قضیه سمپاشی هوایی (اکوادور علیه کلمبیا)
۱۴۲.....	گفتار چهارم: قضیه تریل اسملتر
۱۴۵.....	مبحث پنجم: اصول کلی حقوقی
۱۴۵.....	گفتار اول: اصل حاکمیت نسبی و مطلق در بهره برداری از منابع مشترک بین المللی
۱۴۶.....	گفتار دوم: انصاف اجتماعی و سیاسی
۱۴۷.....	گفتار سوم: توازن اصل بهره برداری منصفانه و معقول و اصل عدم وارد کردن آسیب جدی (قاعده لاضرر)
۱۵۰.....	نتیجه گیری بخش اول
۱۵۱.....	بخش دوم: تحولات نظام حقوقی بهره برداری در پرتو طرح کمیسیون حقوق بین الملل ۲۰۰۸.....
۱۵۲.....	در آمد
۱۵۴.....	فصل اول: اصول مندرج در طرح کمیسیون حقوق بین الملل ۲۰۰۸.....
۱۵۴.....	مبحث اول: حق حاکمیت نسبت به سفره و نحوه اعمال آن
۱۶۳.....	گفتار اول: بهره برداری معقول و منصفانه، مصرف یکسان و بهینه
۱۷۰.....	گفتار دوم: عناصر نمایانگر بهره برداری معقول و منصفانه و استفاده بهینه
۱۷۳.....	مبحث دوم: مسئولیت جلوگیری از آسیب جدی
۱۸۴.....	مبحث سوم: تعهد به همکاری و تبادل منظم داده ها و اطلاعات
۱۸۴.....	گفتار اول: تعهد کلی به همکاری
۱۸۷.....	گفتار دوم: تبادل منظم اطلاعات و داده ها
۱۹۴.....	مبحث چهارم: حق حفاظت از اطلاعات حیاتی مرتبط با امنیت ملی
۱۹۶.....	مبحث پنجم: تعهد به کمک فنی به کشورهای در حال توسعه

۲۰۰	مبحث ششم: مکانیسم مدیریتی مشترک
۲۰۲	مبحث هفتم: حفاظت در خلال مخاصمات مسلحانه
۲۰۳	مبحث هشتم: سازوکارهای منطقه ای و متقابل
۲۰۵	مبحث نهم: اصول حفاظت، نگهداری و مدیریت
۲۰۶	گفتار اول: حفاظت و نگهداری از اکوسیستمها
۲۰۸	گفتار دوم: جلوگیری، کاهش و کنترل آلودگی
۲۱۰	گفتار سوم: تنظیم، بازرسی و کنترل مداوم
۲۱۲	گفتار چهارم: شناسایی حوزه های تغذیه و حوزه های تخلیه
۲۱۹	گفتار پنجم: اتخاذ مجموعه ای از تصمیمات و اقدامات برنامه ریزی شده
۲۲۶	گفتار ششم: ارائه مشاوره و توسعه تسهیلات
۲۳۰	فصل دوم: مکانیسم های حل و فصل اختلافات و تحولات مربوط به مسئولیتها و صلح و امنیت بین المللی
۲۳۱	درآمد
۲۳۲	مبحث اول: اختلافات بین المللی، اصول حاکم و شیوههای کلی حل و فصل مسالمت آمیز آنها
۲۳۳	گفتار اول: ماهیت اختلافات بین المللی و اختلافات راجع به سفره های آبی مشترک
۲۳۵	گفتار دوم: اختلافات ناشی از حقوق بهره برداری و مکانیزمهای حل و فصل اختلافات
۲۳۷	بند اول: اصل حق حاکمیت مطلق سرزمینی
۲۳۸	بند دوم: اصل تمامیت ارضی
۲۳۹	بند سوم: اصل تعهد به عدم وارد آوردن آسیب جدی
۲۴۰	بند چهارم: اصل بهره برداری معقول و منصفانه
۲۴۱	بند پنجم: اصل تجميع منافع
۲۴۲	بند ششم: اصل اطلاع رسانی قبلی و مذاکره با حسن نیت
۲۴۳	گفتار سوم: چهارچوب قانونی و حل و فصل اختلافات در سیستم شبکه گوارانی
۲۴۵	بند اول: موافقتنامه سفره آبی گوارانی و حقوق بین الملل حاکم بر سفره های آبی فرامرزی
۲۴۷	بند دوم: ارتباط پیش نویس کمیسیون حقوق بین الملل با موافقتنامه سفره آبی گوارانی
۲۵۱	گفتار چهارم: هیأتهای مشترک و نظارت بر تقسیم
۲۵۴	گفتار پنجم: مکانیسم های حل و فصل اختلاف کنوانسیون ۱۹۹۷ بهره برداری غیرکشتریانی
۲۵۷	مبحث دوم: مسئولیت بین المللی دولتها در ارتباط با سفره های آبی زیرزمینی مشترک میان دولتها
۲۵۸	گفتار اول: مسئولیت بین المللی

۲۵۹.....	گفتار دوم: اثبات ضرر و جبران آن و قاعده لاضرر.....
۲۶۰.....	بند اول: داوری قضیه تریل اسملتر.....
۲۶۲.....	بند دوم: بیانیه استکهلم (۱۹۷۲).....
۲۶۳.....	بند سوم: بیانیه ریو (۱۹۹۲).....
۲۶۴.....	بند چهارم: اعمال پذیری قاعده لاضرر در خصوص مسئولیتهای ناشی از بهره برداری.....
۲۶۵.....	گفتار سوم: جبران خسارت.....
۲۶۸.....	گفتار چهارم: پیشگیری از خسارات.....
۲۷۸.....	مبحث سوم: ارتباط سفره های آبی زیرزمینی مشترک دولتها با مفهوم صلح و امنیت منطقه ای بین المللی.....
۲۸۳.....	نتیجه گیری بخش دوم.....
۲۸۴.....	نتیجه گیری.....
۲۹۱.....	پیشنهادات.....
۲۹۶.....	فهرست منابع.....
۳۱۱.....	ضمائم:.....
۳۱۲.....	پیشنویس کمیسیون حقوق بین الملل در خصوص حقوق بین الملل حاکم بر سفره های آبی زیرزمینی مشترک میان دولتها.....
۳۲۳.....	کنوانسیون بهره برداریهای غیرکشتریانی از آبراه های بین المللی.....
۳۴۴.....	نقشه ها و تصاویر.....
۳۵۰.....	فهرست واژگان.....
۳۵۲.....	چکیده انگلیسی.....

مقدمه

۱- بیان مسئله

آب به مثابه مایه حیاتی است که مسیر تاریخ انسان را تحت تأثیر جدی قرار داده است. فراوانی آب جوامع را قادر ساخته است تا به شکوفایی و پیشرفت دست یابند و بر عکس، کمبود آب باعث شده که جوامع دچار رکود و پسرفت شوند. هیچ شخصی یا تفکری نمی‌تواند نقش تعیین کننده آب را در سرنوشت جوامع نادیده انگارد. تمدن‌های بزرگ در حاشیه و حوزه رودخانه‌های بزرگ به وجود آمده‌اند.^۱ از آنجا که آب، مایه حیات و منبع اولیه‌ای است که جوامع جهانی به آن متکی هستند، لذا مهمترین چالش‌های بشر از دهه‌های اول تمدن بیشتر مربوط به آن بوده است.^۲

بحران آب در سطح جهانی و تلاش دولتها برای مبارزه با خشکسالی و قحطی و آثار ناشی از آن دولتها را بر آن داشته است تا نهایت تلاش خود را برای کنترل رودخانه‌های مرزی و استفاده از منابع آبی زیرزمینی به کار گیرند. این مسأله زمانی دارای اهمیت مضاعف می‌گردد که تلاش دولتها به صورت یکجانبه و برای استفاده حداکثری از منابع مذکور به عمل آید. بهره برداری از این منابع و حق دولتها و اعمال حقوق حاکمیتی در این زمینه تابع حقوق بین‌الملل بوده و در چهارچوب قواعد عرفی و اصول کلی حقوقی مربوط به حقوق بین‌الملل عمومی و حقوق بین‌الملل محیط زیست محدود گردیده است.

^۱ . مصطفی دولتیار و تیم اس. گری (۱۳۸۹)، سیاست آب در خاورمیانه، (ترجمه رسول افضلی و رضا التیامی نیا)، شرکت

چاپ و نشر بین الملل، ص ۲۳

^۲ . همان منبع، ص ۲۹.